

مهم‌تر از همه شناساندن جایگاه هنری و ادبی حافظ و حقیقت افکار و اندیشه‌های او به نسل حاضر و آینده است.

۸. در یک ارزیابی کلی چه ضعف‌ها و آسیب‌هایی در مطالعات حافظ پژوهی گذشته وجود دارد؟

مهم‌ترین ضعف و آسیب‌هایی که در حوزه‌ی حافظ پژوهی می‌تواند مطرح باشد، اسیر شدن در چنبره‌ی کارهای تکراری و دور شدن از خلاقیت‌ها و نگاه‌های تازه در حافظ پژوهی است. اینکه ما از حافظ پژوهی یک جریان کاذب بسازیم و هرکسی اعتبار خود را در آن ببیند که به نوعی در قلمرو حافظ پژوهی سری بلند کند، در حالی که خشتی به این بنا نیفزاید، نه افتخار است و نه ارزشی دارد.

۹. آیا در حال حاضر مشغول به پژوهشی در پیوند با حافظ هستید؟ یا پیشنهاد خاصی برای پژوهشگران علاقمند به حافظ دارید؟

حافظ پژوهی یک شاخه‌ی مستمر و همیشگی در پژوهش‌های این بنده است. اثری که سال‌هاست در دست تألیف دارم و بخش اعظم آن مهیا شده است، فرهنگ‌نامه‌ی مفاهیم و تعبیرات دیوان حافظ است. البته تألیفی از لون دیگر و با نگاهی متفاوت که شاید بتواند به عنوان گامی مفید در قلمرو حافظ پژوهی پذیرفته شود.

۱۰. یک بیت یا یک غزل از حافظ را که بیش‌تر با آن مأنوس هستید و یا به آن علاقه‌ی بیش‌تری دارید لطفاً بنویسید و در پایان اگر سخن ناگفته‌ای با خوانندگان دارید، بفرمایید.

من غالباً با شعر حافظ در تماس و محاوره‌ام؛ ولی غزلی که بیش‌تر در ذهن دارم و ترنم می‌کنم را برایتان می‌نویسم:

رسید مژده که ایام غم نخواهد ماند
چنان نماند، چنین نیز هم نخواهد ماند

من ارچه در نظریار خاکسار شدم
رقیب نیز چنین محترم نخواهد ماند

چوپرده‌دار به شمشیر می‌زند همه را
کسی مقیم حریم حرم نخواهد ماند

چه جای شکر و شکایت ز نقش نیک و بد است
که بر صحیفه‌ی هستی رقم نخواهد ماند

سرود مجلس جمشید گفته‌اند این بود
که جام باده بیاور که جم نخواهد ماند

توانگرا دل درویش خود به دست آور
که مخزن زرو گنج گهر نخواهد ماند

غنیمتی شمرای شمع وصل پروانه
که این معامله تا صبحدم نخواهد ماند

بر این رواق زیرجد نوشته‌اند به زر
که جز نکویی اهل کرم نخواهد ماند

ز مهربانی جانان طمع مبر حافظ
که نقش جور و نشان ستم نخواهد ماند

امیدوارم الفت نسل جوان ما با میراث ادبی و شعر پارسی پایدار و پیوسته باشد.

Hafiz and His Contemporaries: Poetry, Performance and Patronage in Fourteenth Century Iran, Dominic Parviz Brookshaw

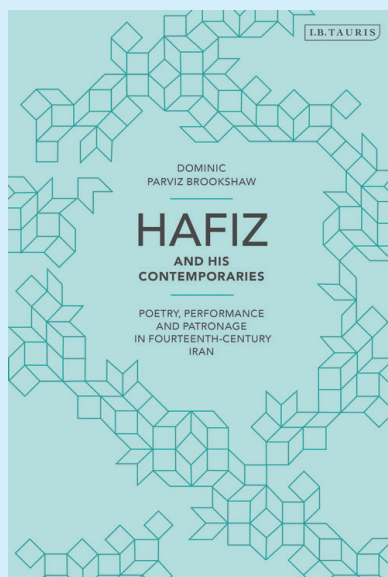
حافظ و معاصرانش: شعر، اجرا و ممدوح در قرن ۱۴ (میلادی) در ایران (۲۰۱۹)
اثر دامینیک پرویز بروکشاو. ناشر آبی توریس، ۳۹۲ صفحه

معرفی کتاب

HAFIZ and his CONTEMPORARIES

A Study of Fourteenth-century Persian Love Poetry
Dominic Brookshaw

دکتر فریده پورگیو

مدیر روابط بین‌الملل مرکز حافظ‌شناسی

کتاب دارای یک مقدمه و شش فصل و یک مؤخره است و نقشه‌ای از ایران همراه راهنمای آوانگاری کلمات و توضیح واژه‌هایی چون بیت، مصرع، مدح، ممدوح، قطعه، قصیده و... نیز در آن آورده شده است. نویسنده که دانشیار ادبیات فارسی در دانشگاه آکسفورد است، در مقدمه اشاره می‌کند که روش کار تطبیقی را انتخاب کرده تا از پشت زندگینامه‌هایی که باغراق حافظ را مبهم و نامشخص می‌کنند، شاعر را بشناسد. وی معتقد است که باید حافظ را در

مقایسه و تطبیق با شاعران دیگر هم‌عصرش شناخت. شیراز زمان حافظ، شهری با غنای فرهنگی بسیار است و حافظ و شاعران دیگر با هم نشست و برخاست داشتند، اشعار همدیگر را تقلید می‌کردند و با شعر به هم پاسخ می‌دادند و در رقابت برای کسب حمایت ممدوح بودند. مقایسه‌ی حافظ با دیگران باعث می‌شود که دیگر نتوان وی را بر «سکوی غیرقابل قیاس» نشانند.

وی می‌نویسد: «با تکیه بر استعاره‌های کلیدی مشترک در غزلیات شبکه‌ای از شاعران که در سال‌های ۱۳۳۰-۳۳۹ میلادی در شیراز، کرمان، یزد، بغداد و تبریز فعالیت داشتند، حافظ را در پس‌زمینه‌ی ادبی عصر خویش و نه در انزوای باشکوه معمول، بازخوانی و ارزیابی مجدد می‌کنم» (ص ۲). وی نیز همانند دیک دیویس، از عبیدزاکانی و جهان ملک خاتون در مقایسه با حافظ می‌نویسد و فصلی که آن ماری شیمیل درباره‌ی حافظ در تاریخ ایران نشر کمبریج نوشته را مؤثر در دیدگاه خود می‌داند. در این مقدمه بروکشاو شرح زندگی حافظ، عبید و جهان ملک خاتون را آورده است و نیز درباره‌ی غزل، عرفانی یا زمینی بودن غزل، ابهام، چشم‌انداز سیاسی پسامغول در ایران و عراق و ممدوحان اینجو، مظفری و جلایری بحث می‌کند. قسمتی دیگر از این مقدمه به بینامتنیت اختصاص دارد که توضیحاتی درباره‌ی استقبال، تنبّع، اقتفا، جواب‌گویی و نظیره‌گویی آورده شده است.

کتاب به دو قسمت تقسیم شده که هر قسمت شامل سه فصل است. در قسمت اول، زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و فضای تولید و اجرای شعر را بررسی می‌کند. فصل اول به برتری ادبی شیراز و روابط نزدیک شاعران با ممدوحان اینجو و مظفری اشاره می‌کند و به زیبایی سحرانگیز شیراز آن‌گونه که در اشعار شاعران آمده می‌پردازد: «بافت شهر، قصرها، پارک‌ها و چشم‌اندازهای دیگر را می‌توان مجموعه‌ای برای نشان دادن قدرت پادشاهی دید» (ص ۲۲). بروکشاو برای قسمتی از این فصل عنوان «شیرازیات: بوطیقای محلی یک مکان» آورده است و رکن‌آباد، مصلّا و جعفرآباد را سه تصویر اصلی برای هویت شهر می‌داند و اشعاری از این شاعران و شاعران قبل و بعد مانند سعدی نقل می‌کند.

فصل دوم در تمجید از اجراست؛ چراکه شعر فعلی درباری بود که در «مجلسی» اجرا می‌شد. شراب و شطرنج و نرد و نواختن موسیقی و نیز محل اجرا (قصر، خیمه، چادر سلطنتی، باغ، و صحرا) و زمان مناسب مطرح شده در اشعار در این فصل نقد و بررسی شده است.

فصل سوم به معشوق اختصاص دارد که به غیر از معشوق انسانی درباره‌ی شراب و گل سرخ و درخت رز و لاله نیز بحث شده است. درباره‌ی ابهام جنسیت معشوق و نیز معشوق غیرمسلمان (مغبچه)، ساقی و ترک نیز مثال‌هایی آورده شده است.

قسمت دوم کتاب، درباره‌ی بررسی گسترده‌ی تلمیح است. فصل چهارم با عنوان تلمیح به پادشاهان و قهرمانان، به بررسی چگونگی ارائه‌ی تلمیح شاعران در محوکردن مرز بین تاریخ و اسطوره مطرح شده است. بروکشاو معتقد است که در دید حافظ تاریخ و اسطوره در تضاد نیستند، بلکه یک حلقه‌ی متحد را تشکیل می‌دهند.

فصل پنجم تلمیح به عشاق است، از جمله لیلی و مجنون، وامق و عذرا، خسرو، شیرین و فرهاد (در نقش شاعر) و سلطان محمود و ایاز که با مثال و تفسیر از این سه شاعر و شاعران دیگر بحث و بررسی شده است.

فصل ششم درباره‌ی تلمیح به پیامبران است. در این فصل با زیرمجموعه‌های آدم و حوا، نوح، ابراهیم، یوسف و یعقوب، یوسف و زلیخا و... اشعار مختلفی بحث و بررسی شده است.

در مؤخره بروکشاو کتاب را شروعی می‌داند برای خوانشی دیگر از حافظ. وی تمرکز اصلی خود را بیش‌تر بر «تعامل متنی بین هم‌عصران می‌داند نه احترام و به یاد سپاری استادان گذشته...» (ص ۲۶۹).

البته باید گفت که دیک دیویس هم سعی در تطابق و تعامل این سه شاعر داشت. این کتاب برای مخاطب غیرایرانی یا خارج از محیط ادبی ایران کاربری بیش‌تری خواهد داشت.

نشریه‌ی خبری «آینه‌دار جمال»

وابسته به مرکز حافظ‌شناسی
و گُرسی پژوهشی حافظ

صاحب امتیاز: مرکز حافظ‌شناسی

مدیر مسئول: کاووس حسینی

سردبیر: سعیده رضا زاده

صفحه‌آرا: محسن گل‌آرایش

همکاران این شماره: فریده پورگیو،

سمیرا بختیاری‌نسب، سیده‌ادی حسینی

عباس عاشوری‌نژاد، ماندانا فیروزآبادی

نشانی: شیراز، حافظیه، مرکز حافظ‌شناسی

کدپستی: ۷۱۴۶۶۹۱۱۳۶

شماره تماس: ۰۷۱۳۲۲۸۸۶۱۴

سایت: www.hafezstudies.com

رایانامه: hafezstudies@gmail.com

